

Nr 406.

Av herr **Forssell m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 116, angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m.*

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 116 tillåta vi oss anföra följande.

Under den diskussion, som sedan åtskilliga år förts om en reorganisation av vårt skolväsende, har med alltmer ökad skärpa från olika håll betonats kravet på åtgärder, avsedda att förhindra en överbefolkning av de s. k. lärda banorna. Redan i dåvarande ecklesiastikministerns anförande till statsrådsprotokollet den 31 dec. 1918 vid beslutet om skolkommissionens tillsättande talas sålunda om »en alltmer tilltagande överproduktion av studenter».

Om detta samhällsfenomen tilldrog sig uppmärksamhet mitt under en högkonjunktur, då en relativt stor lätthet förelåg för ungdom med studentexamen att placera sig på olika banor, så är det klart, att studentproduktionen vuxit till ett problem av allvarligaste slag, sedan å ena sidan i följd av en långvarig lågkonjunktur näringslivets möjligheter att absorbera de från gymnasier utexaminerade väsentligt förminskats och å den andra sidan genom åtgärder av politisk eller administrativ art anställningsmöjligheterna i allmän tjänst reducerats, allt under det studentantalet fortsatt att växa. I ecklesiastikminister Clasons yttrande till statsrådsprotokollet den 20 juni 1924, då beslut fattades om tillkallande av de sakkunnige för att verkställa bearbetning av frågan om det svenska skolväsendets organisation fick också denna synpunkt en starkare accentuering än förut. Där heter det, att det »över huvud synes vara av vikt att söka motverka den alltför starka anhopning på den lärda banan, vilken redan nu (1924) gör sig gällande och vilken mindre välbetänkta skolorganisatoriska åtgärder lätt kunde komma att ytterligare befordra». Till vinnande av detta syfte betonas, att »sådana anordningar böra prövas, som kunna underlätta övergången från realskolans lägre klasser till de undervisningskurser av olika slag med praktisk läggning, vilkas upprättande under senare år varit föremål för statsmakternas särskilda intresse och vilkas fortsatta främjande alltjämt bör vara det. Frågan om möjligheten och lämpligheten att anordna en mera praktisk realskolelinje vid sidan av den nuvarande bör härvid jämväl upptagas till granskning.» Att det praktiska livets krav borde tillgodoses, framhålles även på tal om flickundervisningen. I fråga om denna

undervisnings närmare organisation bör beaktas, säges det, »att icke de skolformer eller undervisningslinjer må undanskjutas som hava till syfte att giva en för hemmet och närstående kvinnliga verksamhetsområden särskilt avpassad utbildning».

Självfallet ha farhågorna för tillväxten av ett »lärt proletariat» och yrkanena på åtgärder, som kunde medföra, att ungdomen i stället så snabbt och så väl förberedd som möjligt komme ut i det praktiska livet, tagit sig en mångfald andra uttryck. Myndigheter och korporationer ha i olika utlåtanden över skolkommissionens förslag med påfallande enighet intagit denna ståndpunkt, och från den stora allmänhetens sida ha genom pressen vid oräknade tillfällen meningar av denna innebörd framlagts. Här må emellertid allenast erinras om de åsikter rörande detta spörsmål, som kommit till synes i undervisningsrådet Fredrikssons särskilda yttrande till skolöverstyrelsens utlåtande över skolkommissionens förslag, vari han hävdar (jfr kungl. prop. nr 116, sid. 89) nödvändigheten att med anlitan av olika medel begränsa möjligheterna till högre teoretisk undervisning till den omfattning, som samhällets behov och intressen kunde göra önskvärd och lämplig. 1924 års skolsakkunniga i sitt betänkande och generaldirektör Bergqvist i sin bok »Våra skolor» ha tillika, med var sina olika formuleringar och nyanser, med synnerlig skärpa framhållit nödvändigheten av åtgärder i berört syfte.

Huru ställer sig nu den kungl. propositionen nr 116 till årets riksdag angående omorganisationen av det högre skolväsendet till detta utomordentligt viktiga spörsmål? Skulle man döma propositionens innehåll i dessa stycken efter det program, som föredragande departementschefen formulerar på sid. 106, så skulle man vara pliktig att säga, att propositionen gjort denna fråga till vad den rätteligen i detta sammanhang bör vara, nämligen en huvudfråga. På anförda sida säger nämligen departementschefen bl. a. följande: »Icke minst inför det från många håll påtalade förhållandet, att tillströmningen till de lärda yrkena i vårt land är väsentligt större än som av förefintliga behov motiveras, synes det mig vara av synnerlig vikt att *intet underlåtes för att skapa förutsättningar för en annan ordning*. I detta avseende torde intet medel vara mera rationellt än att sörja för att redan skolorganisationen inbjuder till ett verkligt val vid en bestämd tidpunkt, då det av alla lärjungar och deras föräldrar kräves en prövning av frågan om den ur skilda synpunkter lämpligaste och lyckligaste vägen.»

Undersöker man emellertid, på vad sätt den kungl. propositionen söker tillgodose nämnda grundsats, att »ingenting bör underlåtas för att skapa förutsättningar för en annan tingens ordning» på ifrågavarande område, så befinnes, att i själva verket ytterst litet eller rentav ingenting föreslagits, som kunde vara ägnat att tillgodose det krav, som propositionen dock tillmäter sådan vikt.

De åtgärder, som tidigare från skilda håll diskuterats och som ansetts vara ägnade att minska den nuvarande trängseln på studiebanorna och avleda den

ökade tillströmning, som eljest kan väntas bli en följd av en skolreform i den nu, i kungl. propositionen föreslagna andan, kunna delas i två huvudgrupper: 1:o att genom stränga intagningsbestämmelser och eventuellt genom särskilda inträdesprövningar begränsa antalet lärjungar i realskolor och gymnasier, varigenom samtidigt till äventyrs kan vinnas en i genomsnitt taget högre intellektuell begåvning hos de intagna, 2:o att genom olika slag av verkligt goda skolor och linjer, parallella med realskola och gymnasium och socialt likvärdiga med dessa, skapa utbildningsvägar vid sidan av den traditionella »lärda skolan» och av sådan kvalitet, att de förmå draga till sig de ungdomar i 13- och 14-årsåldern, som eljest efter genomgång av realskola, eller gymnasium ämna direkt ge sig ut på olika banor inom praktiska livet.

Den förstnämnda av dessa båda metoder har varit ett föremål för särdeles skarpa meningsbrytningar mellan för skolfrågans lyckliga lösning intresserade. Varningar, som förefalla välgrundade, ha framförts för riskerna av ett visst examenskineseri, enkannerligen vid inträdesprövningarna. Emellertid ha 1924 års skolsakkunnige ju erinrat om, att det rätt »nästan blott en mening om att intagning i realskola bör avgöras genom inträdesprövning» (Statens offentl. utredn. 1926: 5, Eckles. dep:t, sid. 334). I fråga om inträdet till gymnasiet, varom ju i detta sammanhang närmast är fråga, framhålla däremot de sakkunniga, att en inträdesprövning icke bör tillgripas utan starka skäl. De sakkunniga ifrågasätta om icke på visst sätt kvalificerade betyg vid avgången till gymnasiet vore att föredraga såsom inträdesvillkor. De framhålla, att »ett skärpande av fordringarna för tillträde till gymnasiet torde vara det verksamaste medlet för vinnande av de båda av skolkommissionen framhävda önskemålen: minskning av lärjungeträngseln i gymnasiet samt höjning av nivån hos de utexaminerade studenterna (anf. arbete, sid. 333).

I sin ovannämnda bok »Våra Skolor» yttrar generaldirektör Bergqvist om här berörda spörsmål (gallringen till gymnasiet), att »i främsta rummet inställer sig här tanken på att åstadkomma en starkare konkurrens om platserna på gymnasiet genom att begränsa utrymmet därstädes. Detta syfte», fortsätter Bergqvist, »kan uppnås dels genom ett mera sparsamt upprättande av gymnasier och gymnasieavdelningar, dels ock genom ett strängt fasthållande vid ett lämpligt maximiantal lärjungar i varje avdelning. Att märka är emellertid här att, om man vill undvika att alltför rikligt framkalla privatskolor, en dylik restriktion måste hållas inom relativt vida gränser.»

Huru ställer sig den föreliggande kungl. propositionen till dessa spörsmål? Ser man först på frågan om inträdet till realskolorna, må här först erinras om det påpekande, som gjorts av 1924 års skolsakkunnige och som ovan redan berörts, att nämligen »det rätt nästan blott en mening om, att intagning i realskola bör avgöras genom inträdesprövning».

I detta ämne yttrar emellertid föredragande departementschefen följande (kungl. prop. sid. 163): »För min del skulle jag helst sett, att det varit möjligt att låta realskolan utan inträdesprövning stå öppen för alla lärjungar,

som genom betyg från folkskola styrkt sig besitta det kunskapsmått, på vilket realskolan skall bygga. Jag behjärtar emellertid de svårigheter av praktisk art, som inställa sig vid en sådan anordning, *särskilt under de förhållanden, då antalet inträdessökande är större än det tillgängliga utrymmet. Man lär alltså under nuvarande förhållanden icke kunna undgå en inträdesprövning.»*

Det vill förefalla, som om särskilt de här kursiverade orden i departementschefens yttrande förtjänade stor uppmärksamhet. Den 'av en så gott som enhällig sakkunskap påyrkade prövningen vid inträdet till realskolan angives här i ganska otvetydiga ordalag såsom *provisorisk*. Det är utrymmeshänsyn, som angives såsom den ursäktande förklaringen till denna provisoriska anordning. Vid sådant förhållande kan man ej undgå att observera frånvaron i den kungl. propositionen av varje klar bestämmelse rörande antalet parallellavdelningar i de skilda skolorna. Som bekant kunna kommunerna för 'närvarande utvidga antalet parallellklasser i de kommunala mellanskolorna i obegränsad utsträckning och staten har allenast 'att betala sin tribut därtill. En fortsatt frammarsch på denna väg kommer att ej blott vidga statens finansiella förpliktelser utan även att rubba förutsättningarna för de prövningsbestämmelser i fråga om inträdet i realskolan, som nu föreslås.

Beträffande propositionens hållning till inträdet på gymnasiet gäller något liknande. »Rekryteringen av gymnasierna vid de allmänna läroverken», säger departementschefen, »regleras f. n. endast genom de i läroverksstadgan givna flyttningsbestämmelserna, vilka i fråga om första ringen av gymnasiet ej äro mera skärpta än för övriga klasser och ringar. Skolkommissionen har, som bekant, i syfte att i möjligaste mån förhindra den befarade överproduktionen av studenter och samtidigt höja dessas kvalitet såsom villkor för tillträde till gymnasiet föreslagit en särskild inträdesprövning. De skolsakkunniga åter ifrågasätta, huruvida icke på visst sätt kvalificerade betyg vore att föredraga som inträdesvillkor. Skäl kunna anföras för och emot båda dessa gallringsmetoder, och man kan givetvis även vara tveksam, huruvida över huvud taget restriktiva åtgärder i detta 'hänseende äro att anbefalla. Det har icke utan fog framhållits, dels att studentexamen fordras och otvivelaktigt kommer att fordras för åtskilliga levnadsbanor, för vilkas beträdande någon bestämt markerad teoretisk begåvning ej är nödvändig, dels ock att i många fall studiebegåvningen reellt om än ej formellt kompenseras av en tydlig viljebegåvning och energi. Det skulle med hänsyn härtill säkerligen ej så sällan kunna innebära en orättvisa, om genom stadgebestämmelser nyssnämnda omständigheter bleve förbisedda vid gymnasiets rekrytering. Å andra sidan kan det knappast bestridas, att gymnasierna under nuvarande förhållanden ofta nog få mottaga lärjungar, vilkas begåvning och läggning uppenbarligen hänvisa dem till annan verksamhet. Utan tvivel skulle en minskning av studentproduktionen vara eftersträfvansvärd.»

Nu väntar man sig åtminstone någon åtgärd i restriktiv riktning. Men den

enda åtgärd, som där omnämnas, är, att den nuvarande ordningen, enligt vilken de lärjungar, som gå i ett högre läroverks realskola, hava företräde till dess gymnasium även framför elever med bättre betyg från angränsande real- eller kommunala mellanskolor, bör ändras, emedan den »hindrar ett fritt urval bland aspiranterna till gymnasiets första ring». »Jag har för avsikt att medverka därtill», säger departementschefen.

Den av generaldirektör Bergqvist framkastade tanken (se ovan) att »dels genom ett mera sparsamt inrättande av gymnasier och gymnasieavdelningar, dels ock genom ett strängt fasthållande vid ett lämpligt maximiantal lärjungar i varje avdelning», inskränka något på studentproduktionen återgives av departementschefen i en föga adekvat form. Det heter: »Man torde även hava skäl för den förväntan, att det ökade antal inträdessökande, som den nu planerade läroverksreformen tvivelsutan skulle komma att föranleda, skall medföra ett strängare urval — en obegränsad intagning kan tydligen av praktiska och ekonomiska skäl anses utesluten.»

Då man erinrar sig departementschefens programmatiska uttalande (kungl. prop. sid. 106), att det är av »synnerlig vikt att *intet underlåtes* för att skapa förutsättningar för en annan ordning» ifråga om studentproduktionen, kan man, då man tagit del av det sätt, på vilket detta program omsatts i positiva förslag, ej värja sig för intrycket, att resultatet av det hela är väl magert. Slutsatsen kan icke bliva annan än den, att propositionen icke innebär något som helst steg i riktning av minskning av trängseln på de teoretiska studiebanorna genom restriktiva åtgärder av något slag.

Då den kungl. propositionen sålunda i realiteten tagit avstånd från tanken på att genom restriktiva åtgärder begränsa tilloppet till de överfyllda teoretiska studiebanorna, skulle man vänta sig, att den andra, i och för sig mera sunda och sympatiska åtgärden, som ovan omtalats, skulle ägnas en grundlig omtanke. Här syftas givetvis på metoden att skapa med den »lärda skolan» parallella utbildningsvägar till det praktiska livet. Då departementschefen — såsom redan anförts — framhåller den synnerliga vikten av, att *intet underlåtes* för att skapa förutsättningar för en annan ordning än den nu rådande i fråga om tillströmningen till de lärda yrkena, framhåller han såsom det mest rationella, att skolorganisationen inbjuder lärjungar och föräldrar till ett verkligt val av levnadsbanor vid en bestämd tidpunkt. I detta sammanhang upp-tager departementschefen till granskning de tvivelsmål, som yppat sig beträffande de praktiska ungdomsskolornas förmåga att i sin nuvarande gestaltning kunna absorbera tillräckligt stor del av ungdomen samt yttrar härom följande: »Den invändning, som gjorts, att de praktiska ungdomsskolorna ännu skulle befinna sig i alltför svag utveckling för att kunna tjäna som avledare, kan jag icke tillmäta någon avgörande betydelse. Det synes mig nämligen uppenbart, att det praktiska skolsystemets effektivitet ur nu berörda synpunkt måste bliva mycket nära förknippad med enhetsskolesystemets tillämpning även på de teoretiska skolornas område. I samma mån som detta i allt mer

vidgad omfattning blir fallet, kan den praktiska vägen väntas i allt större utsträckning bliva anlita av de unga. *Därmed ställes samhället inför nödvändigheten att i ökad omfattning tillgodose de växande behoven av utbildningsmöjligheter även på detta område.»*

I detta departementschefens uttalande bör man taga fasta på att han är medveten om de nuvarande praktiska ungdomsskolornas svaga utvecklingsståndpunkt, ehuru man visserligen icke kan godtaga vare sig hans värdesättning av detta faktum eller hans försök att ställa dessa skolors horoskop. Departementschefens resonemang, att det praktiska skolsystemets effektivitet kommer att höjas i och med enhetsskolesystemets tillämpning på de teoretiska skolornas område påkallar särskild uppmärksamhet, ty karakteristiskt för propositionens skolförslag är, att de barn, som stanna kvar i folkskolan, vid 13-årsåldern komma att utsättas för den starkaste frestelse att följa deras exempel, vilka redan såsom 9- och 10-åringar övergått till realskolan. Departementschefen har — såsom framgår av det föregående — ej helt förmått dölja sina tvivel på de praktiska ungdomsskolornas förmåga att i sin nuvarande organisationsform draga ungdomen från de teoretiska studiebanorna. I själva verket föreligga också de starkaste skäl för en sådan pessimism. Det system av praktiska ungdomsskolor (fortsättningsskola) — (lärlingsskola) — (yrkesskola) — (eventuellt teknisk fackskola), som skapades 1918, har, som bekant, haft att kämpa med mycket stora praktiska svårigheter och har på intet sätt uppfyllt de förhoppningar som av dåvarande statsrådet Rydén i yttrandet till statsrådsprotokollet fästes vid dem i fråga om deras förmåga att draga till sig de unga.

Fortsättningsskolans svagheter torde i riksdagen varit tillräckligt dryftade och belysta för att dess oförmåga att locka ungdomen från de teoretiska studiebanorna skulle behöva ytterligare bestyrkas.

Lärlingsskolans förmåga i nämnda hänseende ställes i blyxtbelysning genom tvenne utlåtanden från synnerligen ansvarigt håll. Rektorn vid Stockholms stads lärlings- och yrkesskolor, vilka med en organisation, liknande den av 1918 års riksdag beslutade, bestått redan före nämnda tid, resumerar i yttrande till förslag till lärlingslag erfarenheterna av denna skolreform:

»Erfarenheten i Stockholm har visat, hurusom till följd av bristande intresse hos både arbetsgivare och lärlingar för lärlingsskolan samt kanske icke minst lärlingarnas obenägenhet för att efter den dagliga arbetstidens slut ägna sig åt någon annan sysselsättning än nöjen, idrott eller dylikt, kommer att omöjliggöra vidmakthållandet av denna skolorganisation, såvida icke lärlingarna genom särskilda åtgärder *förpliktas* att bevista skolorna. Det är min bestämda uppfattning, att lärlingsskolans yrkesavdelningar så småningom komma att *dö ut* om icke någon rättelse till det bättre i ovannämnda hänseende kommer till stånd.»

I skrivelse till Kungl. Maj:t 30 aug. 1923 föreslår kungl. skolöverstyrelsen en synnerligen originell metod att söka hålla åtminstone de lärlingar

kvar, som en gång börjat i lärlingsskolan. Det heter: »En av de svåraste olägenheterna inom lärlingsskolans verksamhet vållas av lärjungarnas ofta bristande känsla för nödvändigheten av att fullständigt genomgå påbörjad skolkurs.» För »att stärka lärjungarnas samband med lärlingsskolan» föreslår kungl. skolöverstyrelsen införande av så kallade inskrivningsavgifter (högst 10 kronor i obligatoriskt och 5 kr. i frivilligt läroämne). Med ifrågasvarande avgifter skulle icke täckas några av de kostnader, som eljest vederbörande kommun skulle vidkännas. De på denna väg insamlade medlen skulle »sedan erforderlig del använts för återbetalning av erlagda avgifter till sådana lärjungar, som ordentligt genomgått lärlingsskolan, få användas endast för att belöna sådana lärjungar, som vid avgångsexamen erhållit goda vitsord — — — —».

Den föreslagna anordningen innebär ett slags hinderlöpning, där de, som hållit ut, få dela det satsade beloppet. Dessa tvenne exempel torde vara tillräckliga att belysa *lärlingsskolans* verkliga förmåga att locka från de teoretiska studiebanorna.

Då *yrkesskolorna* i systemet ligga efter fortsättnings- och lärlingsskolorna och till väsentlig del rikta sig mot en äldre publik än här ifrågasvarande kan deras mer eller mindre lyckliga utfallande här helt lämnas åsido.

Bland skolor, som skulle tänkas attrahera särskilt den manliga ungdomen, återstå således tekniska fackskolor och tekniska gymnasier. I en underdånig skrivelse av 5 nov. 1924 meddelar skolöverstyrelsen bland annat, att antalet kompetenta inträdessökande vid husbyggnadsfackskolan i Malmö var 3, vid kemifackskolan därstädes 3, vid kemiska fackskolan för träindustri i Härnösand 4, vid elektrotekniska fackskolan i Västerås 5, varvid är att märka, att antalet lärjungar i första klassen i genomsnitt är mindre än antalet inträdessökande.

Att såsom i kungl. propositionen sker söka förklaringen till dessa bedrövlige siffror däruti, att de teoretiska skolorna i allmänhet äro byggda på 3-klassig folkskola, torde minst kunna betecknas såsom långsökt. Det skulle i detta sammanhang ha varit värdefullt, om påståendet varit åtföljt av en utredning, visande, att tillströmningen till de praktiska ungdomsskolorna varit av annan storleksordning å orter, där enbart kommunal mellanskola, byggande på folkskolans sjätte klass funnits upprättad. Att ingå på närmare redogörelse för alla de misstag, som haft till följd här påpekade missförhållanden ligger utanför ramen av en motion. Innan nyss skildrade erfarenheter kommit till allmän kännedom, ansåg sig skolkommissionen (se dess betänkande I: 1, sid. 72) kunna kategoriskt göra följande uttalande: »I och med det att här berörda praktiska skolsystemet byggts upp i syfte att leda in de unga på praktiska utbildningsvägar *har sålunda grunden ryckts undan* för de farhågor som i det föregående omförmålt». Kommissionen fortsätter (1 c. sid. 74): »Den av kommissionen utvecklade tankegången stödjes också av all hittillsvarande erfarenhet om enhetsskolans uti nu ifrågasvarande avseende praktiskt ådaga-

lagda resultat. Överproduktion på bokligt bildade personer, 'ett lärt proletariat', är nämligen en företeelse, som icke gjort sig särskilt märkbar i de länder, där enhetsskolan sedan länge nått sitt förverkligande, t. ex. Förenta staterna och Schweiz.» Vid läsningen härav måste man ovillkorligen fråga sig, huruvida icke i nämnda länder finnes praktiska ungdomsskolor av annat slag, vilka t. ex. i fråga om ordnad möjlighet för lärjungarna till fortsatt utbildning i högre fackskolor eller ifråga om yttre likställighet med de teoretiska skolorna äro annorlunda ordnade än i vårt land. Så äro t. ex. Förenta Staternas high-schools i större städer ofta starkt differentierade, och i samma byggnad kunna sida vid sida vara förlagda t. ex. en helklassisk linje och en rent praktisk utbildningslinje, varigenom likvärdigheten i socialt hänseende tydligt kommer till uttryck.

Redan detta lilla axplock av uttalanden visar, vilken vikt i samtliga utredningar lägges vid frågan om motverkande av en överproduktion av teoretiskt utbildad ungdom. Att skolkommissionen vid den tidpunkt, då dess betänkande skrevs kunde slå sig till ro med en förtröstan på en magisk kraft hos det nyskapade praktiska skolsystemet, är förlåtligt. Det skulle ha varit ägnat att stärka förtroendet för de grunder, på vilka Kungl. Maj:ts förslag vilar, om nyss angivna svagheter i de praktiska ungdomsskolornas organisation upptagits till en realprövning i propositionen, helst som de knappast kunna vara obekanta för någon, som är närmare intresserad av hithörande frågor, och allra minst inom det departement, till vars förvaltningsområde nämnda skolor hänföras.

Generaldirektör Bergqvist i sin bok »Våra skolor» och de skolsakkunnige i sitt betänkande hava tydligt insett nödvändigheten av helt andra åtgärder och kommit med positiva förslag i sådan riktning. När departementschefen på några rader i propositionen (sid. 106—107) kort omnämner detta yttrar han (sid. 107): »Till spörsmålet vad som nu kan och bör åtgöras i nämnda hänseende återkommer jag i fortsättningen av mitt anförande.»

Vid granskningen av den kungl. propositionen har jag i fortsättningen emellertid icke kunnat finna annat spår av detta vitala problem än några rader på sid. 165 av följande innehåll: »Såsom jag i det föregående erinrat, har från olika håll — bland annat av skolöverstyrelsen — riktats uppmärksamheten på betydelsen därav, att den högre folkskolan — de skolsakkunniga hava närmare preciserat önskemålet att gälla de treåriga skolorna av denna typ — *jämväl* erhöles rätt att anställa särskild avgångsexamen, förslagsvis benämnd praktisk realexamen, med vilken viss behörighet vore förbunden. I samband härmed har uttalats tanken på en särskild praktisk utbildningslinje vid vissa av de nuvarande realskolorna. Dessa önskemål hava framsprungit ur en lofvärd strävan att stärka de praktiska utbildningslinjernas ställning inom skolsystemet och därmed också deras konkurrenskraft. Jag är för min del gärna villig erkänna, att åtskilligt talar till förmån för de framlagda förslagen. På grund av de högre folkskolornas för närvarande

starkt skiftande organisation synes mig emellertid denna fråga lämpligast böra prövas från fall till fall.»

Med allt fog kan man fråga, huru detta upptagande och lättvindiga avfärdande — varom mera nedan — av en detalj i de framlagda förslagen kan stå i överensstämmelse med spörsmålets fundamentala betydelse och den stolta förklaringen å sid. 106, om den synnerliga vikten av, att »intet underlåtes för att skapa förutsättningar för en annan ordning» på detta område.

Den form, i vilken den kungliga propositionen vill lösa nyssberörda detalj-spörsmål har emellertid även andra sidor. Huru skall det vara möjligt för Kungl. Maj:t att konstitutionellt behandla frågor av denna art »från fall till fall», om statsmakterna ej fastställt normer eller principer för en sådan prövning. Därtill kommer att, om Kungl. Maj:t, utan gensaga från riksdagens sida, anser sig hava fått ett allmänt bemyndigande till sådana viktiga avgöranden »från fall till fall», kan lösningen av det praktiska ungdomsskoleproblemet i dess helhet bliva prejudicerad med påföljd, att riksdagen står med bundna händer den dag en regering upplyser den om, att man står — såsom det heter på sid. 106 — inför nödvändigheten att i ökad omfattning tillgodose de växande behoven av utbildningsmöjligheter även på detta område.»

Härmed torde till full evidens vara ådagalagt, att det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget ej heller innehåller något som helst förslag i riktning mot den naturligaste lösningen av problemet att motverka överbefolkningen på de teoretiska studiebanorna, nämligen genom stärkande av de praktiska utbildningslinjernas ställning i socialt och pedagogiskt avseende.

I denna motion ha endast vissa sidor av den kungl. propositionen upptagits till granskning. Denna begränsning innebär självfallet ingalunda något godtagande av departementschefens sätt att lösa de problem, som här *icke* behandlats.

Oavsett de övriga invändningar, som må kunna göras mot Kungl. Maj:ts prop. nr 116 vid årets riksdag, hemställa vi med stöd av det ovan anförda,

att riksdagen, med avslag å berörda proposition, ville hemställa,

att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa *dels* undersökning av rådande förhållanden inom det år 1918 uppbyggda systemet av praktiska ungdomsskolor, varvid också uppmärksamhet bör ägnas åt frågan, huruvida och i vad mån nu utgående anslag till dessa skolor motsvaras av resultat, som komma landets ungdom och näringsliv till godo, *dels* utredning om utbildningsvägar i praktisk riktning, vilka kunna förväntas avleda den redan under nuvarande skolsystem alltför stora tillströmningen till de teoretiska studiebanorna;

samt att Kungl. Maj:t måtte förelägga riksdagen de i föregående punkter begärda utredningar och därpå grundade förslag snarast möjligt och i vart fall senast i samband med nytt förslag om förändrad organisation av det högre skolväsendet.

Stockholm den 17 mars 1927.

Arne Forssell.

Alex. Thore.

Gust. Svedman.

Birger Petersson.

Carl Arv. Andersson.
